

Asia: VN/15900/2022

Lausuntopyyntö; luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Päällystöliitto ry lausuu lakiin puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta sekä lakiin kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta annetun lain muuttamisesta. Näihin lakeihin nyt esitetyt muutokset ja täydennykset ovat erittäin tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia.

Puolustusvoimien lakisäätöihin tehtäviin kuuluu kansainvälisen avun antaminen. Puolustusvoimat voi antaa sen omaan toimialaan kuuluvaa apua toiselle valtiolle, Euroopan unionille tai kansainväliselle järjestölle. Lisäksi puolustusvoimat voi osallistua muuhun kansainväliseen toimintaan ottaen huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan päämäärät ja periaatteet sekä muut kansainvälisen oikeuden säännöt.

Vuoden 2021 syksynä puolustusvoimat lähetti Afganistaniin suojausjoukon turvaamaan ulkoministeriön virkamiesten työskentelyä ja evakuoiteja Afganistanissa. Suojausjoukko koostui puolustusvoimien palkatusta henkilökunnasta, joka oli aseistettu ja varautunut sotavarustein tapahtuvaan asevoiman käyttöön, mikäli oman joukon puolustaminen sitä olisi edellyttänyt. Operaation alussa ilmeni lainsäädännöllisiä haasteita ja puutteita, eikä alkuun näyttänyt löytyvän lakisäätöistä perusteita, joiden nojalla suojausjoukon lähettäminen olisi ollut sallittua. Lopulta päätös tehtiin vuonna 2017 voimaan tulleen kansainvälisen avun antamista koskevan lain nojalla. Laki edellytti avunpyyntöä toiselta maalta tai kansainväliseltä organisaatiolta, ja tässä tapauksessa avunpyyntö tuli EU:lta ja Natolta. Lakia käytettiin ensimmäistä kertaa.

Nykyisen puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaan puolustusvoimat voi osallistua avun antamiseen toiselle valtiolle terrori-iskun, luonnononnettomuuden, suuronnettomuuden tai muun

vastaavan tapahtuman johdosta, mikäli toimivaltaisen ministeriön pyynnöstä sotilaskaluston ja -henkilöstön käyttäminen voi olla tarpeellista. Tätä lainkohtaa ei kuitenkaan ole voitu soveltaa tilanteisiin, joihin saattaa liittyä voimakeinojen käyttöä, kuten esillä olleessa Afganistanin suojausoperaatiossa. Tässä tilanteessa Ulkoministeriölle ei myöskään voitu antaa ns. virka-apua, koska laissa on säädetty virka-avun antamisesta vain poliisille, Rajavartiolaitokselle ja öljyntorjuntaviranomaiselle.

Päällystöliitto ry pitää tärkeänä, että puolustusvoimista annettua lakia (551/2007) sekä muuta tarvittavaa lainsäädäntöä täydennetään ja täsmennetään siten, että suomalaiset joukot voisivat Afganistanin evakuointioperaation kaltaisissa tilanteissa antaa tukea myös toiselle Suomen viranomaiselle ulkomailla tämän viraston tekemän virka-apupyynnön perusteella.

Kansainvälisen avun antamista koskeva lakia (418/2017) on myös täsmennettävä, että tätä lakia voitaisiin soveltaa edellä kuvatun kaltaisiin ulkomaan operaatioihin. Lain nojalla erikseen sovitut sotilashenkilöstön palvelussuhteen ehdot kansainvälisen avun antamisen tilanteissa sekä tapaturmaturva, jolloin sovellettavaksi tulee kriisinhallintatehtävissä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annettu laki (1522/2016), sopivat hyvin näihin operaatioihin, mutta laki ja sen nojalla sovitut sopimukset vaativat tarkennuksia. On huomattavaa, että tällä hetkellä esimerkiksi kansainvälisen avun antamista koskevia sotilashenkilöstön palvelussuhteen ehtoja ei voida soveltaa Suomen toisen viranomaisen tukemiseen.

Kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevaa lainsäädäntöä voitaisiin lakiehdotuksen mukaan soveltaa myös tilanteessa, jossa Suomi olisi Naton jäsen. Lakivalmistelussa on tuotu nyt esiin, että mahdollisia tarkennustarpeita lainsäädäntöön arvioidaan erikseen. Sotilaallisia voimakeinoja koskevan kiireellisyysmenettelyn rajauksia ehdotetaan muutettavaksi vähemmän tilannekohtaisiksi kuitenkin niin, että kiireellisyysmenettely koskisi edelleen erittäin poikkeuksellisia tilanteita. Päällystöliitto ry pyytää kiinnittämään huomiota mahdollisen NATO-jäsenyyden sisältämien osallistumis- tai vahventamisvelvoitteiden tuomiin tilanteisiin, jolloin NATO-operaation luonne ja todennäköisyys asevoiman käytölle muuttuvat oleellisesti ja erittäin nopeasti sen aikana. Tämänkaltaiset tilanteet olisi huomioitava päätöksentekoprosessissa jo etukäteen.

Jalkanen Marko
Päällystöliitto ry